

109 . Aiud | Județ: Alba | Punct: Biserica Reformată | Anul: 2008

Anul: 2008

Cod RAN: 1222.05

Perioade: Antichitate, Evul Mediu, Monumente - Restaurare

Epoci: Epoca greacă, Epoca elenistică, Epoca romană timpurie, Evul Mediu, Monumente Restaurare

Tipuri sit: descoperire funerară, amenajare/construcție

Categorii sit: Apărare (construcții defensive), Domestic, Religios, ritual și funerar

Autori: Daniela Istrate Marcu, Ioan Feodor Pascu, Horea Pop, Emanoil Pripon, Paul Scrobotă

Instituții: SC Damasus SRL Brașov, SC Damasus SRL Brașov, Muzeul Județean de Istorie și Artă, Zalău, Muzeul Județean de Istorie și Artă, Zalău, Muzeul de Istorie Aiud

Raport

Cercetările, efectuate în vederea definitivării proiectului de restaurare, au fost organizate de SC Damasus SRL din Brașov. Obiectivul cercetării a fost acela de a identifica structurile zidite ale construcțiilor de sub actualul nivel de călcare, din corul bisericii, dar și urmărirea stratigrafiei din interiorul și din jurul acestuia, a datelor tehnice legate de structurile zidite și a informațiilor privind habitatul uman și al acțiunilor antropice din spațiul cercetat.

Biserica este un monument istoric de categoria A, respectiv o clădire importantă în cadrul istoriei artei și a arhitecturii transilvănene. Cercetarea s-a concentrat pe latura de N (S2, S3), S (S1) a bisericii, în exteriorul ei, dar și în interiorul acesteia, în navă (S5) și în cor (S4, S6, S7). Au fost trasate 7 unități de cercetare notate de la 1 la 7.

S1 (3 x 3 m) a fost trasată, pe latura sudică a corului la îmbinarea cu extinderea navei bisericii, pentru obținerea informațiilor privind structurile zidite din acest sector și raportul dintre acestea, verificarea presupunerii legate de existența unui contrafort mai vechi.

S2 (3 x 3 m) a fost trasată pe latura de N a corului bisericii la îmbinarea cu sacristia. Scopul trasării S2 a fost acela de a identifica sistemul de construcție al zidurilor, baza fundației și posibilitatea existenței unui contrafort în acest sector.

S3 (2,65 x 2,3 m) a fost trasată pe latura de N a navei bisericii, la colț cu unul din contraforți, în dreptul unei ferestre zidite. Scopul trasării S3 a fost acela de a identifica sistemul de construcție al zidului bisericii și relația cu contrafortul, baza fundațiilor acestora.

S4 (12,45 x 1,5 m) a fost trasată pe centrul corului, pe lungimea acestuia, cu scopul de a identifica stratigrafia din interiorul acestuia, faze de construcție, posibile înmormântări.

S5 (3,5 x 1,8 m) a fost trasată pe latura sudică a navei, în interior, în preajma porticului de acces, între doi piloni, cu scopul de a identifica baza fundațiilor acestora, stratigrafia în acest sector.

S6 (2,2 x 1,7 m) a fost trasată la E de intrarea din cor în sacristie, în vederea stabilirii bazei pilastrului de susținere a arcului de boltă gotică și pentru verificarea posibilelor structuri zidite surprinse în S4.

S7 (2,2 x 1,8 m) a fost trasată la V de intrarea din cor în sacristie, pentru surprinderea bazelor arcului de triumf și a pilastrului care susține arcul de boltă gotică.

Suprafața S1

Stratigrafia: între -2,6 -3,4 m argilă sterilă. În această suprafață au fost descoperite 16 schelete mai mult sau mai puțin întregi. Două (M66, 67) au fost descoperite în primul nivel de înmormântări (Profil sudic și vestic). Scheletul M66 avea la umărul stâng o monedă emisă la 1344. Acest prim nivel de înmormântări a fost practicat înainte de extinderea navei, craniul M66 fiind distrus la construirea acesteia. Mormintele au

fost săpate în nivelul roman surprins (între -2 -2,6 m). Celelalte morminte (14), mai târzii, au apărut între -1,1 -2 m, într-un nivel când deja decroșul fundației era acoperit de umpluturi. Acest nivel de înmormântări este suprapus de un strat din țigle și moloz fin în care au fost descoperite 4 monede care datează nivelul la mijlocul sec. XVII. Deci îngropările nu au fost practicate mai târziu în acest sector. Pot fi datate eventual între sec. XV-XVI.

Nivelul de țigle a fost suprapus de o groapă de var, probabil de la începutul sec. XIX când a fost refăcută biserica în manieră barocă. O monedă din anul 1800 poate fi un argument pentru această variantă.

Un strat de moloz suprapune și acest nivel. Acest strat de moloz poate proveni de la demolarea în anul 1866 a capelei luterane vechi. În nivelul superior a fost descoperită o monedă din anul 1881.

Suprafața S2

Stratigrafia: între -3,5 -3,8 m argila sterilă. În această suprafață au fost descoperite 20 schelete mai mult sau mai puțin întregi. Nouă (M57, 58, 59, 60, 61, 62, 63, 64, 65) au fost descoperite în primul nivel de înmormântări din acest sector. Mormintele au fost săpate într-un nivel surprins între -2 -2,7 m. Celelalte morminte (11), mai târzii (M8, 9, 10, 11, 12, 13, 14, 15, 16, 17, 18), au apărut între -1,3 -2 m, într-un nivel când deja decroșul fundației era acoperit de umpluturi. Varul din zona vestică a depunerilor poate fi un indiciu privind moartea datorată unei epidemii.

Suprafața S3

Stratigrafia: între -3,05 -3,3 m argila sterilă în profilul estic. În profilul sudic și vestic apare la doar -2,6 m. În această suprafață au fost descoperite 19 schelete mai mult sau mai puțin întregi. Șapte (M45, 46, 47, 48, 49, 50, 55) au fost descoperite în primul nivel de înmormântări între -2,35 -3 m. Scheletele M45-48 sunt de altfel distruse parțial de Z5 și Z6. Acest prim nivel de înmormântări a fost practicat înainte de extinderea navei și construirea contrafortului. Mormintele au fost săpate în nivelul roman surprins (între -2,35-3,0 m). Celelalte morminte (12), mai târzii, au apărut între -1,7 -2,35 m. Acest nivel de înmormântări este suprapus de un strat din țigle și moloz fin descoperit și în S1 în care au fost descoperite patru monede care datează nivelul la mijlocul sec. XVII. Deci îngropările nu au fost practicate mai târziu în acest sector. Pot fi datate eventual între sec. XV-XVI.

Nivelul de țigle este suprapus de un strat subțire din lemn putrezit provenind de la un acoperiș căzut, poate de la încăperea descrisă de Z7, sau de la acoperișul din paie și mai apoi din șindrila care a funcționat între anii 1736-1794.

Suprafața S4

Stratigrafia: în ambele profile lungi ale suprafeței S4 stratigrafia este relativ identică. Argila sterilă apare undeva la -3 -3,2 m. Toate zidurile se opresc sau intră în aceasta, ca și primele înmormântări (M30-34, 53, 56).

Argila este suprapusă de nivelul roman de locuire surprins pe alocuri pe o grosime de 0,8 m. Și acesta a fost deranjat de pătrunderile ulterioare. Nivelul următor negru amestecat cu argilă sterilă, dar și cu oase umane ține foarte probabil de amenajarea zidurilor Z11 și Z12 și în acest nivel au fost practicate înmormântările corespunzătoare acestui posibil lăcaș de cult și cele de mai târziu. Mormintele M 30-32 par a fi fost depuse după mijlocul sec. XV (după o monedă de la Matei Corvin 1465, între -2,6-3 m), dar piesa monetară descoperită sub nivelul de construcție al corului 1, care se datează la 1373-1382, poate coborî datarea edificiului, descris de Z11 și Z12, undeva la finalul sec. XIV, dacă nu cumva cu această piesă datăm mai degrabă prima fază a corului actual.

Primul nivel de construcție al corului actual este marcat printr-un strat relativ uniform și constant de mortar. Excepție face doar zona în care au părut zidurile Z11 și Z12. Nivelul corului vechi apare în general la -2,2 m, dar și mai sus la -1,75 m. Nivelul de călcare însă, în această fază, era pe nivelul 14, la -1,9 m. Între cele două faze de construcție ale corului actual a fost depusă o nivelare peste care a fost descoperit stratul de mortar corespunzător fazei a doua, care în general apare la -0,9 -1,2 m. Datarea acestui nivel ar putea fi asigurată la mijlocul sec. al XV-lea de o monedă datată între 1444-1446. Acest nivel al doilea de călcare în cor a fost suprapus, probabil la mijlocul sec. XIX, pentru ridicarea nivelului corului, de un strat consistent

(grosime între 0,6-1,0 m), dar foarte instabil, de moloz provenit din demolarea bisericii luterane vechi. Aducerea la cota actuală a corului a fost probabil realizată tot atunci, dar pardoseala din cărămidă a fost amenajată probabil abia în perioada interbelică.

Suprafața S5

Stratigrafia: pe argila sterilă, surprinsă la -1,7 m, au fost construiți pilonii. Aceștia taie un nivel de locuire roman, care a fost suprapus de un strat gros de 1 m de sol în care apar oase umane care pot să aparțină unei faze anterioare chiar celei gotice, deoarece a fost suprapus de un nivel de nisip și var, de construcție, care suprapune și posibilă groapă de fundare a zidului Z14.

Acest nivel de construcție a fost suprapus de un strat de moloz provenit probabil de la prăbușirea bolților gotice (?) la începutul sec. XVIII. Un strat subțire din mortar fin, care urmează, pare mai degrabă o tencuială care s-a erodat și a căzut în timp. O nivelare groasă de 0,2-0,3 m aduce nivelele la cel de unde fundația pilonilor cunosc supraînălțarea barocă. Această amenajare este marcată și de un strat subțire din mortar surprins lângă pilon (încep sec. XIX). O umplutură groasă de 0,7 m, inclusiv cu argilă marnoasă și moloz din capela luterană demolată (?), a ridicat nivelul la acela de construcție propriu-zisă a elevației pilonului interior, probabil la 1866.

Suprafața S6

Stratigrafia nu diferă de cea din S4.

Suprafața S7

Stratigrafia este simplă și în linii mari identică cu ce observată la suprafețele cercetate în cor, S4 și S6.

Cercetarea din acest an, prin cele 7 unități de săpătură excavate, a dezvelit ruine și a oferit date despre 18 ziduri. Au fost descoperite 67 schelete mai mult sau mai puțin întregi de adulți, adolescenți sau copii. Toți defuncții au fost depuși în general pe spate cu capul spre V și picioarele spre E. Doar unul singur face excepție de la această regulă.

Inventarul funerar este extrem de sărac. Doar trei aveau monedă în zona capului, iar dintre aceștia unul avea chiar una romană suberată (M19). Unora li s-au pus table mici din bronz.

Materialul arheologic descoperit în cele 7 sondaje este preponderent ceramic.

Pentru epoca romană ceramica descoperită se înscrie în situația caracteristică Provinciei. Ceramica exclusiv lucrată la roata olarului, arsă oxidant, dar și reducător, nu face excepție de la formele (oale, străchini, amforete, urcioare) consacrate în sec. II-III p.Chr.

Pentru evul mediu ceramica nu este prea numeroasă. Cele câteva fragmente ceramice din perioada arpadiană finală (prima jumătate a sec. XIV) pot sprijini datarea primului edificiu religios din incinta cetății, fie el și reprezentat de zidurile Z11 și Z12. În general materialul ceramic este dominat de cel databil mai târziu, probabil în sec. XVII-XVIII. Numeroase sunt olanele și țiglele, dar și fragmentele de cahle.

Materialul metalic este dominat elemente de construcție (de cuie, scoabe), unelte (o sapă), cuie de sicriu.

Numeroase sunt și fragmentele de ochiuri de geam, provenite mai ales din molozul adus în cor după demolarea capelei luterane.

O serie de pietre profilate din arce gotice au fost descoperite în săpătură, dar originea acestora este greu de stabilit. Fragmente de pietre și inscripții funerare au fost descoperite în suprafața S4. Pragul actual al corului pare să fie realizat din trei elemente care făceau parte dintr-o lespede funerară cu reprezentarea defunctului în basorelief.

Cele 18 monede descoperite, nu foarte numeroase, ajută totuși la stabilirea unor repere cronologice pentru unele din descoperirile făcute de noi. [Horea Pop]

Informații suplimentare online

[Raportul 4108 din cronica.cimec.ro](#)

[Localizare pe hartă, folosind Mapserver Cimec.ro](#)
